

Kültürel Miras Bağlamında Tarihi Yapılarda Restorasyon Sorunu: İstanbul'da Bir İnceleme

Gülin Yetim¹

Ümit Şengel²

Özet

Amacı

Çalışma İstanbul'da belirlenen yapılarda gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının başarısı üzerine bir inceleme yapılmasını amaçlamaktadır.

Araştırma Yöntemi

Nitel araştırma yöntemlerinde yararlanılarak veriler elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak gözlem ve fotoğraf kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya göre restorasyonun yapılan eserlerin hem dış cephe hem de içi yapı elemanları bakımından aslında uygun olmayan bazı sonuçları olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Elde edilen görsellerin bazıları yapıların eski görüntüleriyle karşılaştırılarak restorasyonların aslına uygunluğuyla ilgili değerlendirmeler yapılmış ve başarısızlık durumları ortaya konulmuştur.

Orijinalliği/değeri

Bütün toplumların ortak değeri olan kültürel miraslar tarihle ve medeniyetlerle ilişkili olarak geçmişten bugüne gelmeyi başarabilmiş önemli eserlerdir. Bu eserleri koruma ve geleceğe aktarabilme bilinci her toplumun hedeflerinden biridir. Ekolojik sebeplerin yanında doğal afetler, savaşlar, insan kaynaklı diğer faktörler bu eserlerin yok olmasına ve tarihten silinmesine sebep olmaktadır.

1 Bağımsız Araştırmacı, Türkiye, gulinyetm@gmail.com

2 Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği, Türkiye, umitsengel@gmail.com

Bu eserleri geri kazanabilmenin en önemli metodu doğru restorasyondur. Ancak gelişen teknoloji, araştırma ve iletişim özgürlüğüne rağmen bazı restorasyon çalışmalarının başarısız olduğu görülmektedir. Bu çalışma yanlış restorasyon çalışmalarının ortaya çıkardığı zararlara dikkat çekmektedir.

1. Giriş

Kültürel miras; geçmiş kuşaklar tarafından, döneminin kriterlerini (mimari anlayış, teknoloji) taşıyan, gelecek nesillerin yararına inşa edilen ve korunarak günümüze kadar aktarılan evrensel değerlere sahip eserler/yapılardır (Hafstein, 2012). Kültür varlıkları, tarihi dönemlere ait sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan varlıklardır ve bunlar soyut, somut ve doğal miraslar olarak üç kategoride ele alınmaktadır. Kültürel miras bağlamında soyut miraslara bölgelere göre değişen diller, gelenekler, danslar folklor veya nevrüz gibi örnekler verilebilir (Hou vd., 2022). Somut miraslar taşınabilir ve taşınamaz olarak ikiye ayrılır. Tablo ve heykeller taşınabilir, antik tiyatrolar ve anıtlar taşınamaz eserlere örnek olarak verilebilir (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014). Doğal miraslar, coğrafi oluşumlar ve biyolojik çeşitlilik gibi etkenlerden oluşan, kültürel önem taşıyan miraslardır. Türkiye'den Kapadokya ve Adıyaman'daki nemrut dağı bu miraslara örnektir (Murzyn-Kupisz, 2010). Bu sınıflandırmaya sualtı miraslarını da eklenebilir. Batık alanları, su altında bulunan yerleşke ve yapılar da dâhil edilebilir (Bideci, 2014).

Kültürel miras içerisinde tarihi yapılar oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu yapılar geçmişten izler taşır ve insanlara geçmiş dönemlerdeki yaşayış biçimi ile ilgili çok değerli bilgiler sunar. Bütün uygarlıkların ortak mirası olan bu değerli eserler ve doğal varlıklar korunmalı, gelecek nesillere aktarılmalı ve tüm dünyaya tanıtılmalıdır. Tüm dünyada tarihi bilincin insanlığa aktarılmasında bu ölçülerde bir çalışma sistemi oluşturulmalıdır (Hall vd., 2016). Kültürel mirasın ve bu bağlamda tarihi yapıların korunması ile ilgilenen önemli kurumların başında UNESCO gelmektedir. UNESCO (2023) Türkiye Millî Komisyonu'na göre kurum 16 Kasım 1945 de Paris'te kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, UNESCO'nun 20 kurucu üyesi arasında yer almaktadır. Türkiye'de 77 kültürel, 4 karma ve 3 doğal olmak üzere toplam 84 miras elemanı koruma altına alınmıştır.

Büyük öneme sahip dünya tarihi ve kültürel mirasın elemanları olan yapılar (özellikle somut) çeşitli nedenlerle bozulmakta, yıkılmakta veya yok olmaktadır. Eserlerin tahribatında başta insanlar olmak üzere doğal afet, savaş vb. faktörler sebep olabilmektedir. İlgili somut kültürel miras eserlerinin topluma geri kazandırılması için yapılabilecek başlıca işlemlerden bazıları arkeolojik kazılar, restorasyon ve konservasyon gibi işlemlerdir

(Vecco, 2010). Buradaki en temel unsur ise eserlerin mümkün olduğunca aslına uygun bir Şekilde yenilenerek geleceğe taŐınmasıdır.

Kültürel mirasın sürdürülebilirliğiyle ifade edilen faaliyetlerden en önemlisi restorasyondur. Restorasyon işlem amacı itibariyle önemli bir olaya, duruma, döneme Őahitlik etmiş tarihi yapıların, özüne en yakın olarak orijinal malzemeleri ve döneminin yapılıŐ tekniği kullanılarak, yapılabilecek en az müdahale ile eserin özünü kaybetmeden onarılması ve topluma uzun vadede geri kazandırılmasıdır (ztrk vd., 2021). Restorasyonun tarihi yapılarda önemi çok büyüktür. Yapılacak restorasyon çalıŐmasının olumlu ve olumsuz sonuçları kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılması birbiriyle bağlantılıdır.

Restorasyon yalnızca yapılardaki hasar görmüŐ küçük detayların onarılması değil, aynı zamanda büyük müdahalelerde gerektirebiliyor. Bu çalışmaların doğruluğunun kanıtlanmış verilere, eserlerden alınan izlerle, aksonometrik çizimlerle, fotoğraf gibi belgelere dayanarak doğru malzeme ve teknikler ile yapılması Őarttır. Bu süreçte yapıların hasar alma nedenleri araŐtırılıp teŐhis konulduktan sonra, bozulmanın engellenmesi ve yapının korunması için gereken müdahaleler yapılmalıdır. Restorasyonla yenilenen eserlerin geleceğe taŐınması sürecinde ise turizm aktif bir rol üstlenmektedir (Kler, 2009). Bununla birlikte, turizmin sürdürülebilirliği konusunda da kültürel varlığı korumanın önemli bir payı vardır. Bu bilgiler ışığında, çalışmada kültürel mirasın ve turizmin sürdürülebildiği için önemli bir yer sahip olan restorasyon süreçlerinin başarısızlığı sonucu ortaya çıkan olumsuz görüntünün incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. Literatür Taraması

Kültürel mirasın korunması ve bu kapsamda gerçekleŐen restorasyon ve konservasyon işlemlerinin durum analizine iliŐkin zengin bir literatür mevcuttur. Bu makalelerin yoĐunlaŐtıĐı konular itibariyle rezervasyon ve restorasyon çalışmalarının olumlu veya olumsuz katkıları veya bu bağlamdaki sonuçlarına yoĐunlaŐtıĐı görülmektedir. Bununla birlikte ilgili çalışmaların turizme katkılarına iliŐkin çalışmaların gerçekleŐtiĐine de rastlanmaktadır.

Tüm dünyayı ilgilendiren evrensel niteliğe sahip tarihi, doğal veya kültürel sitlerin/geleneksel değerlerin dünyaya tanıtılması gerekmektedir. Dünyanın bu evrensel değerlere sahip çıkması gerektiğinden, bu bağlamda bir kültür bilincinin oluŐturulması, önemsenmesi gereken konulardan biridir. Bu bağlamda dünyanın her bir noktasında unutulmuŐ veya unutulma tehlikesi olan, yok olmuş veya yok olmaya yüz tutmuŐ mirasların korunması veya yeniden kazanılması oldukça önemlidir. Restorasyon iŐlemi özellikle

geleneksel ve eski dönem mimari yapıların yeniden kazanılmasında kritik bir öneme sahiptir. Bu bilgiler ışığında, 1972 yılında UNESCO'nun Paris'teki toplantısında Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'nin kabulüyle kültürel mirasın korunmasına yönelik çabaların karşılık bulmaya başladığı söylenebilir. Burada ifade edilen kültürel mirasla ilgili çalışmalarda zaman zaman anıt kavramının da kullanıldığına rastlanmaktadır. Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne göre anıt tarihsel, sanatsal, arkeolojik, sosyal, bilimsel ve teknik gibi bazı unsurlar bakımından önem taşıyan dikkate değer bina veya diğer yapılar veya tamamlayıcı kısımlarını açıklamak için kullanılan kavramdır (Madran ve Özgönül, 2005). Anıt eserler kültürel mirasın doğal elemanlarından olup bu yapıların da restorasyonunun istenilen düzeylerde yapılması oldukça önemlidir.

Dünyanın ortak mirası olan eserlerin korunması ve onarılması tüm milletlerce edinilmiş ortak bir amaç olmasının yanında, tarihi yapıların onarılması bağlamında yapılması gereken çalışmaların bilincinde olunması da önemli bir durumdur. Bu bağlamda önemli bir yeri olan restorasyon sürecinde planlanan ile uygulanan sırasında uyumsuzluklar olabilmektedir. Bu durum herhangi bir ülkeye özgü olmayıp dünyanın birçok yerinde benzerdir. Tarihi ve sanatsal değeri olan eserler bazen restorasyon sürecinin sonunda daha çok hasar alıp orijinalliğini kaybedebilmektedir (Ünver, vd., 2014). Dolayısıyla restorasyon çalışmalarının en önemli kriteri aslına uygunluk olup, yapıların maksimum düzeyde orijinalliklerinin korunması hedeflenmektedir.

Restorasyon süreci önemli bir işlem olduğundan, restorasyona başlanmadan önce ilgili kurumlardan izinlerin alınması gerekmektedir. Onarılmak istenen yapının görselleri alınmakta, rölövesi, restitüsyon ve restorasyonun projeleri hazırlanarak kurumlara sunulmaktadır. Bu prosedürlerin tamamlanmasıyla birlikte restorasyon süreci gerçekleşmektedir. Restorasyonun başarısı ile doğrudan ilgili olan çağdaş restorasyon ilkeleri aşağıda verilmektedir (Tellioglu ve Satıcı, 2023);

- Sağlamaştırma
- Bütünleme
- Yenileme
- Yeniden yapma
- Temizleme

Restorasyon ilkelerinin bir veya birkaçının ihlal edildiği durumlarda sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlardan en kritik olanı ise yapıların veya eserlerin aslına uygun olmadan restore edilmesidir. Konuyla ilgili

uzmanların görüŐlerinin alınmaması veya görüŐleri alınsa bile, belli niteliklere sahip olmayan kiŐilerin, uygun olmayan prosedür ve gerekli koŐulların sağlanmadığı araŐtırmaların bu sorunu derinleŐtirdiğı söylenebilir. Dünyanın birçok noktasında aslına uygun olmayan ve restorasyonları yapılan tarih, sanat veya mimari eserlere rastlamak mümkündür. Bu kısımda bu değerlendirmeye uygun bazı eserler aşağıda verilmektedir.

Görsel 1-2-3-4. İspanya'nın Palencia Kentindeki Tarihi Bir Binanın Restorasyondan rnekler

Görsel 5-6-7. İspanya'da İsa Freskinin Orijinal, Eskimiş ve "Restore Edilmiş" Hali

Görsel 8-9. İzmir Foça'da Cenevizlilerin İnşa Ettiği Kalenin Restorasyonu

Fotoğraf 1. Kötü ve İyi Retorasyon ve Konservasyon Örnekleri

Kaynak: (Erbil, 2014; Yılmaz, 2014; Arkeofili, 2018; TheLocal, 2020)

Restorasyon veya konservasyon işlemlerinin olumlu veya olumsuz pek çok örneğine rastlamak mümkündür. Fotoğraf 1'deki Görsel 1-2-3-4'te İspanya'dan Palencia'nın kentinin en sembolik binalarından birinin restorasyon çalışmalarının sonuçları dört görsel olarak yer almaktadır. Bu görseller yapılan işlemin ne kadar kötü olduğunu gözler önüne sermektedir. Görsel 5-6-7'de ise bir İsa freski yer almaktadır. Görselde İsa freskinin orijinal, eskimiş ve restore edilmiş(!) halini gösteren üç farklı fotoğraf yer almaktadır. En son fotoğraf İsa freskinin çok başarısız ve aslından oldukça farklı bir onarım gördüğünü ortaya koymaktadır. Görsel 8-9'da ise başarılı bir restorasyon öne çıkmaktadır. İzmir Foça'daki Osmanlı Ceneviz Kalesinde yapılan çalışma aslında uygun ve başarılı kabul edilen bir onarımdır. Eserlerin yapısına aykırı mermer, çimento gibi malzemelerin kullanılması onarımın yanlış ilerlemesine ve özgünlüğün bozulmasına neden olabilmektedir. Bu örnekte doğru araştırma ve gerekli malzemelerin tahsis edilmesi sayesinde başarılı bir eser ortaya çıkmıştır.

Türkiye açısından da restorasyon en önemli konulardan biridir. Çünkü; ülke, tarihin ilk dönemlerinde bu yana insanlığa ve pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu coğrafyası üzerinde kurulmuştur. Paleolitik dönemle başlayan Anadolu insanlık tarihi, Neolitik dönemle devam etmiş ve tarihin farklı dönemlerinde de bölgede yerleşim süreçleri devam etmiştir. Tarih boyunca Hititler, Urartular, Frigler, Lidyalılar gibi uygarlıklara ev sahipliği yapmış Anadolu, aynı zamanda yakın sayılabilecek coğrafyalarda kurulan Mısır, Mezopotamya, Akdeniz ve Yunan medeniyetleriyle de güçlü ilişkiler içerisinde olmuştur. İlerleyen dönemlerde ise Selçuklu devleti ve dünyanın iki büyük imparatorluğu olan Roma ve Osmanlı imparatorluklarına ev sahipliği yapmıştır.

Anadolu'nun tarihi geçmişi ve bu coğrafyadaki uygarlıklar, Türkiye'yi kültürel miras/anıtsal mimari açısından en gözde ülkelerden biri haline getirmektedir. Bu zenginliğe rağmen, ilgili zenginliklerin zaman içerisinde tahrip olduğu ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Yaşanan süreçte doğal veya yapay pek çok faktörün rol oynadığı söylenebilir. Bu bağlamda ülkede restorasyon kritik bir işleve sahiptir. Cumhuriyetin ilk dönemlerin yaşanan krizler nedeniyle koruma ve restorasyon çalışmaları istenilen düzeylerde olmasa da ilerleyen dönemlerde bu konulara yönelik çalışmaların ağırlık kazandığı görülmektedir. Bu bağlamda Cumhuriyet tarihine bakıldığında Ayasofya, Sultan Ahmed, Manisa Muradiye Camii, Edirne Selimiye, Üç Şerefeli Camii, Beylerbeyi Camii ve Konya Mevlana Türbesi restorasyonları Cumhuriyet döneminde Mimar Kemalettin tarafından yapılan ilk örnekler olarak ifade edilebilir (Binan, 2005). Bu çalışmaların kamu otoritelerince denetleniyor olması başarıyı doğrudan etkilemektedir.

3. Yöntem

Bu çalışmanın amacı restorasyonu yapılan tarihi binalardaki restorasyon kaynaklı sorunları tespit etmektir. Dünyanın giderek tek tipleştiği bir ortamda, kültürel miras sağladığı farklılıklar ve ortaya koyduğu büyük zenginlik nedeniyle son yılların en değerli olgularından biri haline gelmiştir. Zamana direnen yapıların zaman zaman çeşitli sebeplerle tahrip oldukları bilinmektedir. Bu tahribatları en aza indirmek veya ortadan kaldırmak için koruma ve onarım süreçlerine tabi olmaları gerekmektedir. Yanlış restorasyonların önüne geçmek, tüm kamuoyunun üzerinde durması gereken bir konudur. Bu bilgiler ışığında, bu çalışmanın toplumsal farkındalığı canlandırması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak gözlem ve doküman incelemesinden faydalanılmıştır. Gözlem önemli veri toplama araçlarından biri olmasına rağmen objektif olamama gibi bir risk içermektedir. Bu nedenle gözlem yapıldığında mümkün oldukça, gözlenen nesne, özne, olay veya olguların kayıt altına alınması gerekmektedir. Kayıt sürecinin belli kriterleri olmasına rağmen, gözlenen unsurun bina olması konuyla ilgili araştırma sürecini etkileyecek kriterleri azaltmaktadır. Bu bağlamda araştırmacılar gözlemledikleri binaların fotoğraflarını çekerek veri toplama süreci için hem veri hem de kanıt elde etmişlerdir.

Çalışmanın veri toplama sürecinin ilk aşamasında bir restoratör/akademisyenden İstanbul'da kötü restorasyonun etkilerinin gözlemleneceği 3 yapının bilgisi istenmiş ve bu bağlamda 2 aşamada veri toplanacak yapılar

belirlenerek, araştırmaya dâhil edilen yapılara ziyaretler gerçekleştirilmiştir. 11 Eylül 2022 tarihinde yapılar ziyaret edilerek restorasyonlar fotoğrafla kayıt altına alınmıştır. Akabinde doküman incelemeleri yapılarak yapıların orijinal görünmelerini içeren veriler elde edilmiştir. Restorasyon öncesi ve sonrası süreç gözlem ve doküman incelemesi sonucu elde edilen veriler ışığında karşılaştırılmış ve kötü restorasyonların doğurduğu sonuçlar tespit edilmiştir. İlgili tespitler bulgular kısmında raporlanmış ve sonuç kısmında tartışılmıştır.

4. Bulgular ve Tartışma

Bulguların elde edilmesinde kullanılan fotoğraf sonucu elde edilen görsellerin bazıları yapıların dokümanlardan elde edilen görselleriyle karşılaştırılarak değerlendirmeler yapılmaktadır. Üç farklı yapının restorasyon çalışmaları neticesinde ortaya çıkan olumsuz durumlar bulgularda raporlanarak, çalışmanın amacına uygun sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Restorasyon Öncesi

Restorasyon Sonrası

Müze Olarak Kullanılan Hamam

Restorasyonda Mermer Kullanımı

Yenilenmeden 1 Sene Sonraki Tabirbatlar

Kullanılan Malzemelerin zgnliđđ Bozması

Fotoğraf 2. Selimiye Hamamı-Üsküdar/İstanbul

Tarihi hamam 3 yıl süren çalışma sonucu restore edilip 2021 yılında yeniden topluma kazandırılmıştır. Günümüzde taş yapı içinde müze olarak hamam bulunuyor. Ahşap yapı içinde kütüphane ve bahçesi de restore edilerek, restoran olarak kullanıma açılmıştır. Mekn içerisinde kullanılan malzemelerin, cam platform, prizler ve kapatılmaya çalışılan bölgeler yapının aslından çok uzaklaşmasına ve orijinalliğini yansıtamamasına sebep olmuştur. Hedeflenen amaç güzel olsa da restorasyonun henüz yeni olduğu dönemde tekrar bozulmaların oluşması tespit edilmiştir.

Atik İbrahim Paşa Camii Dış Cephe Restorasyonu

Atik İbrahim Paşa Camii İ Bölüm Restorasyonu

Fotoğraf 3. Atik İbrahim Paşa Camii-Fatih/İstanbul

Fotoğraf 3 İstanbul Fatih'teki Atik İbrahim Paşa Camii restorasyonunu göstermektedir. Yapıyla ilgili kaynaklar caminin 1492 yılında yapıldığını belirtmektedir. Ancak 1492-93 tarihi caminin kitabesinden anlaşıldığı üzere binanın yapımına başlanan tarihtir. Kitabeye göre yapının 1494-95 yıllarında bitmiş olduğu düşünülmektedir. Eminönü'nde bulunan bu camiyi ziyaret sürecinde yapının restorasyonunda vahim hatalar gözlenmiştir. İç bölüm restorasyonunda sorunların olduğu açık olmasına rağmen, dış kapı ve son cemaat yerinin pimapen camla kaplanmış olması yapıyı aslından ve tarihi görüntüsünden oldukça uzaklaştırmıştır.

Üsküdar Ahmediye Camii Eski Görüntü

Restorasyon Sonrası Yeni Görsel

Taş Üstüne Kaplanmış Duvar

Avlunun Dış Kenar Görüntüsü

Fotoğraf 4. Ahmediye Camii-Üsküdar/İstanbul

1722 yılında yapılmış Üsküdar'daki Ahmediye camii'nin restorasyon görselleri Fotoğraf 4'te yer almaktadır. Cami ibadete açık cemaat tarafından kullanılmaya devam etmektedir. Ancak çok başarısız bir restorasyonun yapıda kullanıldığı gözlenmektedir. Özellikle beyaza boyanan ahşap kapısı ve taş duvarlar üzerine yapılan beyaz renkli kaplamalar yapıyı özgünlüğünden olabildiğince uzaklaştırmıştır. Bu örneklerle caminin 1722'de yapıldığını söylemek imkânsız bir hale gelmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Kültürel yapıların restore edilmesinin ortak amacı geleneksel yapıyı ortaya koyan öğeler taşıması ve geleceğe aktarılmasını sürdürülebilmektir. İstanbul birçok tarihi esere ev sahibi yapmakta ve dönem dönem eserler onarıma ve bakıma alınmaktadır. Ancak, gün geçtikçe yapıların onarılmasından ziyade bozulmaları ve yok olmalarını önlemek ve onları korunmasını sağlanması kamuoyunda öncelikli hedef olmakta ve bunun devamlılığının olması önem taşımaktadır. Türkiye turistik açıdan oldukça önemli ülkedir. Yalnızca mevsimselliğin büyük oranda azaldığı ülkede, tarihi yapıların ve kültür turlarının bunda payı çok büyüktür. Bu bağlamda durumun devamı için eserlerin yapısının bozulmaması onların topluma ve turizme kazandırılması için daha büyük hassasiyet gerektiren çalışmalar yapılmalıdır.

Tarihi eserlerin ve mimari yapıların restorasyon süreci ve sonrasında sürdürülebilirliklerinin sağlanması sürecinde özellikle görsel medyanın gücünden yararlanılabilir. Çünkü medyanın gücü gün geçtikçe artıyor ve bunun yaratacağı olumlu sinerjinin kültürel mirasın korunmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sadece Türkiye’de değil diğer pek çok ülkede de kültürel yapılara verilen değerın dünyaya doğru yansıtılabilmesi için başarılı restorasyonların artması ve bu konuda çeşitli çalışmaların yapılması. Doğal afet gibi etkenlere yeteri kadar engel olunamasa da eserlerin hasar görmesine ve yok olmasına sebep olan yapay afetlerin veya diğer etkenlerin önüne geçilmesi için toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Yapılan çalışmanın sonuçları bazı eserlerin restorasyon sonrasında farklı amaçlar için kullanıldığı ortaya koymuştur. Örneğin bir tarihi hamam kütüphaneye çevrilebilmektedir. Kütüphanede öğrencilere kaynak, internet ve yemek sağlanması iyi niyetli bir proje olsa da yapılan bu restorasyon başarısı olması ve aslına uygun olmaması gibi durumlar söz konusu olmaktadır. Eserler restorasyon sonrasında çık kısa bir zamanda bile, restorasyonun başarısızlığı nedeniyle hasar almakta ve olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Restorasyonlardaki başarısız sonuçların gözlendiği önemli bir konu ise tarihi mekanların restorasyonun, tarihte kullanılan malzemelere aykırı olabilecek yapı malzemelerinin kullanılmasıdır. Örneğin bir caminin restorasyonunda ahşap kapı ve pençelerin yerine pvc/plastik kapı ve pencerelere rastlamak mümkündür. Zaman zaman Kültür ve Turizm Bakanlığının ilgili birimleri veya vakıflar konuyla ilgili aykırılık kararları almasına rağmen bu durum sürmektedir. Yapılardaki süslemeler, taş duvarlar veya diğer orijinal bölgeler boyanmakta veya elektrik tesisatları ile deforme hale getirilebilmektedir. Farklı nitelikteki tarihi yapılar için benzer şekilde çok farklı yanlış restorasyon örnekleri vermek mümkündür.

İstanbul gibi dünyadaki önemli turizm destinasyonlarından olan bir şehrin çok sayıda kültürel mirasa ev sahipliği yaptığı bilinen bir durumdur. Bu durum, restorasyon çalışmalarını İstanbul için çok önemli bir faaliyet haline getirilmektedir. İstanbul'da bulunan binlerce yapı ve eserin restorasyon işlemleri sayesinde yok olmaktan kurtulacağı söylenebilir. Bu konuda kamu otoriteleri ve özellikle Sivil Toplum Kuruluşlarının sorumluluk alarak hassas tercihler yapmaları, onarımları yapacak firmaların araştırılarak konuyla ilgili deneyimli firmaların tercih edilmesi, uzmanlarla ve doğru yöntemlerle, gerekli çalışmaların yapıldığı ve restorasyon işlerinin geciktirilmeden zamanında yapılması sağlanmalıdır. Konuyla ilgili başarılı sonuçların üretilmesi hem kültürel mirasın hem de turizmin sürdürülebildiğine önemli katkılar sağlayabilmektedir.

Restorasyon durumunda bir araya gelip çalışmalar yapacak olan restoratörler, mimarlar, inşaat mühendisleri, arkeologlar vb. alanlarda eğitimin önceliğe alınması, proje için geçici değil kalıcı çözümlerin bulunması, ayrılacak olan bütçenin doğru belirlenmesi ve doğru kullanılması ve daha fazla restorasyon hatasının önüne geçilmesi bu çalışma kapsamında önerilebilecek önemli çıkarımlardır.

Kaynakça

- Arkeofili. (2018). İspanya'da 500 Yıllık Heykelin Restorasyonuna Tepki. <https://arkeofili.com/ispanyada-500-yillik-resmin-restorasyonuna-tepki/>. Erişim: 15.09.2023
- Bideci, Ç. (2014). *Turizm rn farklılaştırılmasında sualtı kültürel miras alanlarının turizm ürünü olarak kullanımı, Replika Gemi Batığı projesi: Side rneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Binan, C. (2005). Cumhuriyet döneminde Türkiye'de mimari koruma üzerine yorumlar. *Sinan Genim'e Armağan*, 25, 197-208.
- Dönmez, C., ve Yeşilbursa, C. C. (2014). Kültürel miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarına etkisi. *Ilkogretim Online*, 13(2), 425-442.
- Hafstein, V. T. (2012). Cultural heritage. *A companion to folklore*, 500-519.
- Hou, Y., Kenderdine, S., Picca, D., Egloff, M. ve Adamou, A. (2022). Digitizing intangible cultural heritage embodied: State of the art. *Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH)*, 15(3), 1-20.
- Kler, B. K. (2009). Tourism and restoration. J. Tribe (Ed.), *İçinde Philosophical issues in tourism*, (pp. 117-134), Bristol: Channel View publications
- Madran, E., ve zgnl, N. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.
- Murzyn-Kupisz, M. (2010). Sustainable approaches to natural environment and cultural heritage. Two sides of the same coin?. *Economic and Environmental Studies*, 10(4), 379-397.
- Öztürk, S., Işınkaralar, ., ve Yılmaz, D. (2021). Restorasyon çalışmaları sonrası yerel halkın algı ve tutumları (Kayseri Kalesi rneği). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(45), 183-194.
- Telloğlu, S., ve Satıcı, B. (2023). Tarihi Yapılarda Restorasyon Tekniklerine Göre Uygulanacak Malzemelerin Belirlenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 6(1), 37-49.
- TheLocal. (2020). Spain laughs (and groans) at yet another botched art restoration. <https://www.thelocal.es/20201110/a-grotesque-cartoon-spain-laughs-and-groans-at-yet-another-botched-art-restoration>, Erişim: 15.09.2023
- UNESCO. (2023). *UNESCO Dünya Mirası Listesi*. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, <https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1>, Erişim: 26.08.2023
- nver, H., Yamaçlı, R., ve Tokman, L. Y. (2014). Mimari Tasarımda Restorasyon ve Ulaşılabilirlik: Akreditasyon İhtiyacı. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(2), 295-306.

- Vecco, M. (2010). A definition of cultural heritage: From the tangible to the intangible. *Journal of cultural heritage*, 11(3), 321-324.
- Yılmaz, E. T. G. (2014). Restorasyon Böyle Yapılır. <https://www.arkitera.com/haber/restorasyon-boyle-yapilir/>, Erişim: 15.09.2023
- Erbil, Ö. (2014). Restorasyon Böyle yapılır. <http://mimdap.org/2014/11/restorasyon-boyle-yapilylr/>, Erişim: 15.09.2023
- Hall, C. M., Baird, T., James, M., ve Ram, Y. (2016). Climate change and cultural heritage: conservation and heritage tourism in the Anthropocene. *Journal of Heritage Tourism*, 11(1), 10-24.